

MESLEKİ GRUP REHBERLİĞİNİN BENLİK VE MESLEK KAVRAMLARININ BAĞDAŞIMINA ETKİSİ*

Yard. Doç. Dr. Feride BACANLI

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

Bu araştırmanın amacı Super (1957; 1963a)'ın Benlik Kavramı Kuramını temel alarak benlik ve meslek kavramlarının bağdaşımına meslek seçme sebeplerinin ve mesleki grup rehberliğinin etkilerini incelemektir. Araştırma grubunu psikolojik danışma ve rehberlik programına devam eden 52 (28 erkek ve 24 kız) I. sınıf üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma kontrolsüz öntest-sontest modellenmiş deneysel yöntemle çalışılmıştır. Araştırma grubundan meslek seçme sebeplerine dayanılarak iki deney grubu oluşturulmuştur. Deney grupları benlik ve meslek kavramının bağdaşımını artırmayı amaçlayan mesleki grup rehberliğine katılmışlardır. Verilerin toplanmasında bu araştırma için geliştirilen Sıfat listesinin iki paralel şekli kullanılmıştır. Veriler Kappa istatistik tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları; (a) öğrencilerin meslek seçme sebeplerinin benlik ve meslek kavramlarının bağdaşımını etkilediğini, (b) mesleki grup rehberliğinden sonra deney gruplarının benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin anlamlı düzeyde arttığını göstermiştir. Bu bulgular, ileriye yönelik araştırma ve uygulamalar bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: benlik kavramı, meslek kavramı, mesleki grup rehberliği

* Bu makale VII. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde (9-11 Temmuz 2003, Malatya) bildiri olarak sunulmuştur.

THE EFFECT OF THE VOCATIONAL GROUP GUIDANCE ON THE CONGRUENCE OF THE SELF AND THE OCCUPATIONAL SELF CONCEPTS

Feride BACANLI, Asst. Prof.

Gazi University, School of Education, Dept. Of Educational Sciences

The purpose of this study was to examine the effects of the occupation choice reasons and the vocational group guidance on the congruence of the self and the occupation concepts based on Super's (1957; 1963a) self-concept theory. The research group consists of 52 first grade college students (28 male and 24 female) attending the psychological counseling and guidance program. The research designed in pre-posttest experimental design without control group. Two experiment groups were composed from the research group, based on the reason of choice career. The experiment groups attended vocational group guidance designed for increasing the congruence of self and occupation concept. Two parallel forms of adjective lists developed for this research were used to gather data. Data were analyzed by using Kappa coefficients. Findings indicated that (a) the reasons of choosing career effected the congruence of the self and the occupation concepts and (b) the degree of the congruence of the self and the occupation concepts increased significantly after the occupational group guidance.

Keywords: *self-concept, occupation concept, vocational group guidance*

feride bacanlı

Carl Rogers (1959), kişilik psikolojisinde önemli bir yeri olan "Benlik Kuramı"nda benlik kavramını, davranışın en önemli belirleyicisi olarak nitelendirmektedir. Benlik kavramı, kişinin çeşitli kişilik özelliklerinin kendinde bulunuş derecesi hakkındaki değerlendirmelerinin bütünü ya da kendini algılamasıdır. Dolayısıyla Rogers bireye götürülecek psikolojik yardımda, kişinin ne olduğunun değil onun kendisini nasıl gördüğünün önemli olduğunu, kişinin davranışlarını önemli ölçüde onun kendisine bakış tarzının, yani benlik kavramının belirlediğini vurgulamaktadır.

Meslek psikologlarından Super (1963a), benlik kavramının bireyin davranışlarının belirleyicisi olduğu görüşüne dayanarak, meslek seçimi davranışının da benlik kavramı tarafından belirlendiğini ileri sürmektedir. Super da kuramını "Benlik Kavramı Kuramı" ya da "Rol Kuramı" olarak adlandırmıştır. Super, benlik kavramının gelişimsel bir kavram olduğunu, birbirini takip eden keşfetme, benliğin farklılaşması, özdeşleşme, rol oynama ve gerçeğin sınanması evrelerinden geçerek biçimlendiğini belirtmiştir. Super (1963a)' a göre meslek seçimi, bireyin mesleğini seçtiği ana kadar geliştirmiş olduğu benlik kavramlarını mesleki terimlere dönüştürmesidir. Benlik kavramının mesleki terimlere dönüştürülmesi işlemi iki alana ait, iki ayrı dilin kullanımıyla yapılır. Bunlardan ilki bireyin kendi benlik kavramını belirtirken kullandığı "psikolojik konuşma dili"dir. Bu dil daha çok psikolojik terimlerden oluşur. İkincisi, bireyin "mesleki konuşma dili"dir. Bu dil, kişinin içinde yaşadığı toplumun mesleklere bağladığı basmakalıp düşüncelerinden, kişinin benimsediği sıfatlardan, meslek adlarından ya da bazı mesleklerin belirleyicileri olan terimlerden oluşur. "Benlik Kuramı Kavramı"ndaki temel varsayımlardan birisi; kişinin psikolojik dili ile mesleki konuşma dili arasında bir ilişkinin bulunduğu. Örneğin; "Ben doktor olmak istiyorum" ifadesi "Ben zeki, çalışkan ve sabırlıyım" psikolojik dilinin mesleki konuşma diline dönüştürülmesinden başka bir şey değildir. Dolayısıyla mesleki benlik kavramı, kişinin seçip kullandığı mesleki terimlerden oluşur ve kişinin benlik kavramının bir parçasıdır. Ancak, bazen mesleki benlik kavramı, benlik kavramının tüm öğelerini içermeyebilir. Bazen de mesleki benlik kavramı benlik kavramıyla bağdaşmayan bazı öğeleri içerebilir. Örneğin; kişi tamamıyla doyum sağlayamayacağı bir mesleği seçebilir. Eğer, kişi bu meslekte çalışmayı sürdürüyorsa, o meslek kişinin bir ölçüde benlik kavramının bazı öğelerini içeriyor demektir. Aksi takdirde kişinin böyle bir mesleği ne seçmesi ne de o meslekte çalışmayı sürdürmesi imkansızdır. Çünkü bir kişi benlik kavramını değiştirmedeği takdirde, benlik kavramına çok ters düşecek bir mesleği seçmez ve sürdürmez. Kişinin benlik kavramının tüm öğelerinin mesleki benlik kavramında yer alması gerekmemekle beraber küçük bir bölümünün

feride bacanlı

bulunması kişinin o mesleği yürütebilmesi için gereklidir. Bireylerin benlik kavramları mesleki konuşma dilinde farklı oranlarda bulunabilir. Fakat hiç bulunmaması mümkün değildir. Çünkü bireyler genellikle benlik kavramlarına zıt düşen mesleki dili kullanmazlar (Starishevsky ve Martin, 1963c).

Meslek seçimini yapan bireyin mesleğindeki başarısı ve uyumu onun benlik ve mesleki benlik kavramının bağdaşık olma oranıyla ilişkilidir. Nitekim benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım derecesi yüksek olduğu ölçüde bireyin mesleğine uyumu artmakta, düşük olduğu ölçüde de mesleğine uyumu azaltmaktadır. (Super ve ark., 1963b, s. 33-34).

Super (1957; 1963a)'in Benlik Kuramı Kavramı'ndaki "meslek seçimi, benlik kavramını uygulamaya koymaktır" hipotezi, benlik kavramı ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyinin mesleğini seçen bireylerde seçmeyenlerden daha yüksek olacağını belirlemeyi amaçlayan araştırmaların yapılmasına sebep olmuştur. Bunlardan Engländer (1960) ilkökul öğretmeni adaylarının; benlik ve ilkökul öğretmeni rol kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin başka alanda öğrenim yapan öğrencilerin benlik ile ilkökul öğretmeni rol kavramları arasındaki bağdaşım derecesinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulmuştur (Super, 1963a, s. 5). Morrison (1962) da hemşire adayı öğrencilerin benlik kavramlarının öğretmenlik rol algılarından daha fazla hemşirelik rol algılarına, öğretmen adaylarının da benlik kavramlarının hemşirelik rol algılarından daha fazla öğretmenlik rol algılarına benzer olduğunu gözlemiştir. Brophy (1959) ise hemşirelerin benlik ile meslek kavramları arasındaki bağdaşım düzeyi arttıkça iş doyumlarının da arttığını bulmuştur (Super ve ark., 1963a, s. 5). Bu araştırmaların sonuçları Super'in yukarıda ifade edilen hipotezini desteklemektedir.

Meslek seçimini yapan bireylerin benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin mesleki öğrenimleri boyunca yıldan yıla nasıl bir farklılaşma gösterdiğini kesitsel yöntemle inceleyen araştırmalar da yapılmıştır. Öner (1982)'in Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde yaptığı araştırmada; her iki sınıftaki öğrencilerin de benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım derecelerinin anlamlı düzeyde olduğunu bulmuştur. Üçüncü ve dördüncü sınıflar birbiriyle karşılaştırıldıklarında ise, dördüncü sınıftakilerin bağdaşım derecelerinin üçüncü sınıf öğrencilerinininkinden ilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Pallone ve Hosinsky (1966) hemşirelik öğrencilerinin, Şahin (1994) öğretmen lisesi öğrencilerinin benlik ve meslek kavramları

feride bacanlı

arasında anlamlı düzeyde bir bağdaşım olduğunu ve bu bağdaşım derecesinin üst sınıflara doğru giderek arttığını bulmuşlardır. Ancak Uz (1984)'un hemşire öğrencilerin benlik ile hemşire rolü kavramları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmanın bulguları yukarıdaki araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir. Çünkü bu çalışmada, birinci sınıftakilerin benlik ve hemşirelik rolü kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin dördüncü sınıf öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmacı bu bulguların, hemşirelik eğitiminin ve mesleğinin zorluğunu zaman içinde fark eden öğrencilerin son sınıfa geldiklerine mesleğe bağlanma eğilimlerinin zayıflamasından kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir. Kuzgun (2000) ise Uz (1984)'un bulgularını şöyle yorumlamaktadır: Sözü edilen bu araştırma kesitsel yöntemle çalışıldığı için dördüncü sınıftaki öğrencilerin birinci sınıfta olduklarında benlik ve hemşirelik rolü kavramları arasındaki bağdaşımının ne düzeyde olduğunu bilmek mümkün olmamıştır. Bu nedenle dördüncü sınıf öğrencilerinin bağdaşım düzeylerinin birinci sınıf öğrencilerinin bağdaşım düzeylerinden daha düşük oluşunu sadece hemşirelik eğitiminin ve mesleğinin zorluğuna bağlayarak açıklamak yeterli görünmemektedir. Dolayısıyla Kuzgun (2000) ve Öner (1982) bireylerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin yıldan yıla nasıl bir farklılaşma gösterdiğini inceleyen araştırmaların kesitsel yöntem yerine uzunlamasına (longitudinal) yöntem kullanılarak yapılmasını önermektedirler.

Fleming (1965)'in araştırmasının amacı yukarıdakilerden oldukça farklıdır. Fleming (1965)'in amacı, birey mesleğini seçtikten sonra benlik kavramının seçtiği mesleğin stereotipleri ya da kavramları ile uyuşmadığının farkına vardığında, bu ikilemi nasıl çözdüğüyle ilgili olarak önerdiği iki hipotezi test etmektir. Birinci hipotez: "Birey kendisini seçtiği mesleğin bir üyesi olarak düşündüğünde, benlik kavramı ile seçtiği mesleği yürüten kişilerin kavramları ya da onun mesleğinden kendi beklentileri arasında bir tutarsızlık algıladığında, bu durum bireyin bu ikisi arasında bir tutarlılığa ulaşmaya kadar her ikisine ilişkin tutumlarını değiştirmesi için bir baskı yaratacaktır." İkinci hipotez: "Bireyin yapacağı tutum değişiklikleri ne kadar uyum sağlama yönünde ise bu değişikliklerin de o kadar kalıcı olması beklenir." Araştırma öğretmen ve mühendis adayı öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Araştırmacı öğretmen adayı öğrencileri öğretmenliği çok isteyenler ve daha az isteyenler olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Mühendis adayı öğrenciler kontrol grubu olarak kullanılmıştır. Hem öğretmen hem de mühendis adayı öğrencilere "öğretmenlik" ve "önünüzdeki on yıl içinde kendiniz" kavramları açıklattırılmıştır.

Araştırma bulguları, her iki hipotezi de desteklemiştir. Çünkü bulgular

feride bacanlı

öğretmen adayı öğrencilerden öğretmenlik mesleğini çok isteyenlerin “öğretmenlik” kavramına uygun bir “benlik kavramına” sahip olduklarını göstermiştir. Aynı soruları cevaplayan mühendis adayı öğrencilerin “benlik kavramları” ile “öğretmenlik” kavramları arasında ise bir uyum görülmemiştir. Öğretmenlik mesleğine çok istekli öğrencilerin birinci ve üçüncü sınıfları birbirleriyle karşılaştırıldığında; üçüncü sınıftakilerin birinci sınıftakilere göre kendilerini “daha çok öğretmen gibi gördükleri” bulunmuştur. Araştırmacı birinci ve üçüncü sınıflar arasındaki bu farkın, üçüncü sınıfta öğretmenlik uygulaması derslerinin daha fazla olmasından ileri gelebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla üçüncü sınıftaki öğrenciler daha fazla davranış değişikliği göstermişlerdir.

Fleming (1965) öğretmenlik mesleğini çok isteyen öğrencilerle ilgili bulguları, bu öğrencilerin benlik kavramlarını öğretmenliğe uygun bir biçimde değiştirmeleri olarak yorumlamaktadır. Mühendis adayı öğrenciler ise, benlik kavramlarını seçmedikleri ve öğrenimini yapmadıkları öğretmenlik kavramına uygun bir biçimde değiştirmek için bir baskı hissetmemişlerdir. Bunun sonucunda da bu kavramlarına ilişkin bir tutum değişikliği gösterme çabası içine girmemişlerdir. Öğretmenlik mesleğini daha az isteyen öğretmen adayı öğrencilerin durumu araştırma bulgularında belirgin bir biçimde ortaya çıkmamıştır.

Fleming (1965) araştırmasının sonuçlarının, birey bir kez mesleğini seçtikten ve kendisini bu mesleğin gelecekteki uygulayıcısı olarak gördükten sonra mesleğin gerektirdiği nitelikler doğrultusunda, kişiliğinde değişiklikler yapmaya çalıştığını gösterdiğini belirtmektedir. Ancak, bu sonuçların öğretmenlik mesleğini çok isteyen öğrencilerle ilgili olduğunu yani bireyin bu değişikliği gerçekleştirebilmesindeki başarısını ise, bireyin kişiliğinin bu değişikliği izin verme derecesinin etkilediğini ileri sürmektedir.

Fleming (1965) araştırmasında bireylerin benlik ve meslek kavramlarına yönelik tutumlarını değiştirmelerini etkileyebilecek dışardan bir yardım hizmeti sunmamıştır. Ancak Fleming’in bulguları, meslek seçimini yapmış benlik ve meslek kavramları arasında tutarsızlık algılayan bireylerin bu durumla başa çıkmalarında ya da benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin artırılmasında mesleki grup rehberliği, bireysel ve grupta mesleki psikolojik danışma gibi yöntemlerle sunulacak kariyer danışmanlığı hizmetlerinin yardımcı olabileceğini düşündürmektedir. Bu düşünceyle bu çalışmada meslek seçimini yapmış bireylerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesini artırmayı amaçlayan mesleki grup rehberliği programı geliştirilerek bu programın bu kavramlar

feride bacanlı

arasındaki bağdaşım derecesi üzerinde etkili olup olmayacağını araştırılması incelemeye değer görülmüştür.

Fleming (1965)'in araştırmasının bir diğer önemli bulgusu da, seçilen mesleği isteme derecesinin benlik ve meslek kavramlarının bağdaşım derecesini etkilemesidir. Bu bulgu benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşımın inceleneceği araştırmalarda bireylerin mesleklerini isteme derecelerinden başka, meslek seçme sebeplerinin yani benlik kavramının mesleğini seçmesine dayanak oluşturan öğelerinin belirlenmesinin de önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü Super ve ark. (1963a)'na göre, bireyin benlik kavramlarının tümü meslek seçimi davranışının belirleyicileridir. Ancak bireylerin geliştirdikleri benlik kavramları her zaman gerçekçi ve doğru olmayabilir ve kişi kendini her hususta açık ve net bir biçimde algılamayabilir. Bunların yanı sıra, bazı bireyler de meslek seçimi aşamasına geldikleri halde halâ meslek seçerken göz önüne alınması gereken kişisel, sosyal faktörlerin neler oldukları ve bunların meslek seçimini nasıl etkilediği konularında yeterli bilgi beceriden yoksun olabilirler. Bireylerin içinde buldukları bu durum onların meslek seçimi davranışlarını olumsuz etkileyecektir. Bu da benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşıma yansiyacaktır. Çünkü sağlıklı meslek seçimi davranışı için bireyin meslek seçimi aşamasına geldiğinde açık, net benlik kavramlarına ve meslek seçimine etki eden faktörlerle ilgili bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu nedenlerle bu araştırmada meslek seçimini yapmış öğrencilerin meslek seçme sebeplerini belirlemek ve bu sebeplerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşımı etkileyip etkilemediğini incelemek; bu öğrencilere sunulacak meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerinin amaçlarının belirlenmesine yardımcı olması bakımından önemlidir.

Bireyin meslek gelişimi diğer alanlardaki gelişimi gibi süreklilik gösterdiği için yaşamının her döneminde meslek gelişimine yardımcı olacak hizmetlere ihtiyacı vardır. Ancak birey alan/meslek seçme, seçilen mesleğin öğrenimine başlama ya da mesleğinde çalışmaya başlama dönemlerinde bu ihtiyacı biraz daha fazla duyar (Super ve ark., 1963c). Bu nedenle 2000-2001 öğretim yılında psikolojik danışmanlık ve rehberlik programında öğrenime başlayan (psikolojik danışmanlık mesleğini seçmiş) öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesinin birbirini takip eden iki araştırmada incelenmesi planlanmıştır. Birinci araştırma, deneysel yöntemle çalışılan ve bu makalede sunulan çalışmadır. Bu araştırmanın amacı, Super'in Benlik Kavramı Kuramına dayanarak psikolojik danışmanlık mesleğini seçmiş öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki

feride bacanlı

bağdaşım derecesine meslek seçme sebeplerinin ve mesleki grup rehberliğinin etkisi olup olmadığını belirlemektir. İkinci araştırma ise, Öner (1982) ve Kuzgun (2000)'un önerilerine dayanarak deneysel araştırmaya katılan psikolojik danışman adayları üzerinde uzunlamasına yöntemle yürütülmektedir. İkinci araştırmanın izleme çalışmaları halen sürmekte olup, sonuçları başka bir makalede sunulacaktır.

Bu araştırmada aşağıdaki denenceler sınanmıştır.

Denence 1. Psikolojik danışmanlık mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" olduğu için seçen öğrencilerin mesleki grup rehberliğinden önceki benlik ve meslek kavramları bağdaşiktir.

Denence 2. Psikolojik danışmanlık mesleğini "İş Bulması Kolay" olduğu için seçen öğrencilerin mesleki grup rehberliğinden önceki benlik ve meslek kavramları bağdaşiktir.

Denence 3: Psikolojik danışmanlık mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" ve "İş Bulması Kolay" olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım dereceleri farklıdır.

Denence 4: Psikolojik danışmanlık mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesi grup rehberliğinden sonra artacaktır.

Denence 5: Psikolojik danışmanlık mesleğini "İş Bulması Kolay" olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesi mesleki grup rehberliğinden sonra artacaktır.

Denence 6: Psikolojik danışmanlık mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" ve "İş Bulması Kolay" olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği sonrasında benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım dereceleri farklı değildir.

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri genel anlamda "bireyi geliştirici ve koruyucu/önleyici ruh sağlığı hizmeti"dir. Bu hizmetlerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında eğitim yapmış profesyonel

feride bacanlı

psikolojik danışmanlar tarafından verilmesi, bu hizmetlerin sunulacağı bireylerin hem psiko-sosyal gelişimleri için önemlidir. Ancak ülkemizde gerek mezuniyet öncesi sorunlar, gerekse psikolojik danışmanların istihdamlarında ve istihdam edildikleri kurumlarda karşılaşılan sorunlar psikolojik danışmanlık mesleğinin gelişimini engellemektedir. Bunları yanı sıra psikolojik danışmanlık mesleğini seçen öğrencilerin pek çoğunun psikolojik danışma ve rehberlik programında öğrenime başladıkları ilk günlerde psikolojik danışmanlık mesleğinin ne olduğunu bilmedikleri gibi kendilerinin de bu mesleğe uygun olup olmadıklarının farkında olmadıkları gözlenmektedir. Bu sorun psikolojik danışman adaylarının özellikle öğrenimlerinin ilk yıllarında PDR programlarında verilen eğitimden gereği gibi yararlanmalarını, başarılarını, eğitimlerine uyumlarını ve nihai olarak da kendilerini psikolojik danışmanlık mesleğinin bir üyesi olarak algılamalarını olumsuz etkilemektedir. Çünkü bireyler kendi sahip oldukları özellikleri ve seçtikleri mesleğin gerektirdiği özellikleri ayrıntılı ve açık olarak bildikleri, fark ettikleri oranda kendi benlik kavramları ile bağdaşan bir rolü üstlenebilirler. Bu nedenle psikolojik danışmanlık mesleğini seçmiş öğrencilere özellikle PDR alanında öğrenime başladıkları ilk günlerde bu alanın gerektirdiği özellikleri hem benlik hem de meslek kavramlarına katabilmelerine yardımcı olacak kariyer danışmanlığı hizmetlerinin verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmada, bu ihtiyacı karşılamak için psikolojik danışman adaylarının benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesini artırmayı amaçlayan mesleki grup rehberliği programı geliştirilmiştir. Araştırmada sınıanan mesleki grup rehberliği programından PDR alanında öğrenime başlayan psikolojik danışman adaylarına aynı amaçla sunulacak kariyer danışmanlığı hizmetlerinde yararlanılabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma kontrolsüz Ön-Test ve Son-Test Modelli Deneysel Yöntemle çalışılmıştır. Çalışma grubunu 2000-2001 öğretim yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Eğitimde Psikolojik Hizmetler (EPH) Ana Bilim Dalında "PDR Programında" öğrenime başlayan 52 psikolojik danışman adayı oluşturmaktadır. Bireylerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesine mesleklerini seçme sebeplerinin etki ettiği (Super ve ark., 1963a ve Fleming, 1965) görüşlerine dayanılarak bu öğrencilere öğrenime başladıkları ilk hafta psikolojik danışmanlık

feride bacanlı

mesleğini seçme sebepleri sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde, öğrencilerin yaklaşık yarısının mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun”, diğer yarısının ise “İş Bulması Kolay” olduğu için seçtikleri belirlenmiştir. Deney grupları öğrencilerin mesleklerini seçme sebeplerine dayandırılarak oluşturulmuştur. Deney gruplarındaki öğrencilere benzer özelliklere sahip öğrenciler bulunamadığı için kontrol grupları oluşturulamamıştır. Bu araştırmanın araştırma grubu aynı zamanda devam etmekte olan uzunlamasına araştırmanın da araştırma grubudur. Öğrencilerin deney gruplarına dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Deney Gruplarına Dağılımı

Deney Grupları	Kız	Erkek	Toplam
Kişilik Özelliğine Uygun	12	15	27
İş Bulması Kolay	12	13	25
Araştırma Grubu	24	28	52

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan öğrencilere benlik ve mesleki benlik kavramlarını betimlettirmede 48 sıfattan oluşan ve tepkilerin 5’li dereceleme ölçeğinde verildiği sıfat listesi kullanılmıştır. Bu liste “Kendini Sıfatlarla Anlatma” ve “Mesleği Sıfatlarla Anlatma” başlıklı iki ayrı yönergeyle öğrencilere bir hafta arayla öntest ve sontest aşamalarında sunulmuştur.

Türkiye’de benlik ve meslek kavramlarını betimlemek amacıyla ilk sıfat listesi Öner (1982) tarafından geliştirilmiştir. Öner’in Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü öğrencileri için geliştirdiği liste 63 sıfattan oluşmaktadır. Bu çalışmada kullanılacak sıfat listesini geliştirmek için ilk aşamada Öner (1982)’in 267 sıfattan oluşan listesi, PDR alanında hizmet verecek olan kişilerde bulunması istenilen ve istenilmeyen özellikleri betimleyen sıfatları belirlemeleri için 5 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların görüşleri sonucunda listede 63 sıfat kalmıştır. Bu taslak listenin güvenilirliğini belirlemek için bu liste PDR alanında öğrenim yapan ikinci sınıf öğrencilerine (n=40) bir hafta ara ile iki kez uygulanmıştır.

Her bir sıfat için birinci ve ikinci uygulamadaki derecelenmeler arasındaki korelasyon katsayıları (r) hesaplanmıştır. Listede yer alan 15 sıfatın r değeri anlamlı düzeyde çıkmadığı için bu sıfatlar taslak listeden çıkarılmıştır.

feride bacanlı

Böylece bu araştırmada kullanılan Sıfat Listesi 48 sıfatı içermektedir. 48 sıfat için hesaplanan ilişkiler $r=.56$ ile $r=.89$ arasında değişmektedir. Öner (1982)'in 63 sıfattan oluşan sıfat listesindeki ilişkiler ise $r=.45$ ile $r=.10$ arasında değişmektedir.

Aracın bütününe güvenirliliğini belirleyebilmek için bu 48 sıfat PDR alanında hizmet verecek kişilerde bulunması istenen ve istenmeyen özellikleri belirlemeleri için tekrar uzmanların görüşüne sunulmuştur. Uzmanların her bir birey için yaptığı birinci ve ikinci dereceden birer puan elde edilmiştir. Bireylerin bu iki uygulamadan elde ettikleri toplam puanlar arasındaki ilişki; $r=.88$ bulunmuştur. Öner (1982)'in 68 sıfat için bulunduğu ilişki; $r=.89$ 'dur.

Listedeki 48 sıfatın her biri ve tümü için hesaplanan bu korelasyon katsayılarının bu aracın güvenilir sayılması için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Mesleki Grup Rehberliğinin Genel Özellikleri

Bu araştırmada grup rehberliğinde uygulanmak üzere bir program geliştirilmiştir. Bu programın amacı, psikolojik danışman adaylarının benlik ve meslek kavramlarının ("psikolojik danışman") bağdaşımını artırmaktır. Bu programın genel özellikleri aşağıda sunulmuştur:

1. Program Super'in Benlik Kavramı Kuramı temel alınarak geliştirilmiştir.
2. Bu program deney grupları ile haftada 90 dakika (I. grup sabah, II. grup öğleden sonra) olmak üzere 6 hafta süreli grup rehberliğinde yürütülmüştür. Uygulamada öğrencilerin meslek seçme sebebinin benlik ve meslek kavramları üzerindeki etkisini fark etmelerine yardımcı olmak için deney gruplarındaki öğrenciler karşılıklı eşleştirilmiştir. Böylece meslek seçme sebepleri farklı öğrencilerden oluşan iki uygulama grubu oluşturulmuştur.
3. Grup rehberliği uygulamalarında tartışma, bilgi verme ve ev ödevi verme tekniklerinin yanı sıra grupla psikolojik danışma tekniklerinden yansıtma, açıklama, özetleme, yorumlama, yapılandırma, destekleme gibi tekniklere de yer verilmiştir (Jordaan, 1963; Brown ve Brooks, 1991; Young, 1992; Zunker, 1994).
4. Grup rehberliği programının yukarıda açıklanan amacı gerçekleştirilebilmesi için dört temel hedefi ve bu hedeflere ilişkin

davranışsal hedefleri vardır. Aşağıda bu programın 4 temel hedefi ancak bu hedeflere ilişkin 3'er davranışsal hedef örneği sunulmuştur.

A. Benlik farkındalığını artırmak.

- Kişilik özelliklerinin (ilgi, yetenek, mesleki değerleri ve diğer kişisel psikolojik özelliklerinin) farkında olmak.
- Sosyal özelliklerinin farkında olmak.
- Güçlü ve zayıf yanlarının farkında olmak.

B. Meslek kavramını (psikolojik danışman) geliştirmek.

- Psikolojik danışmanın sahip olması gereken kişilik özellikleri bilmek.
- Profesyonel bir meslek elemanı olarak psikolojik danışmanı tanımlayabilmek.
- Psikolojik danışmanlık mesleğinin diğer yardım meslekleri içindeki yerini bilmek.

C. Mesleki öğrenim ile meslek yaşamından beklenenler arasındaki ilişkileri kurabilmek.

- PDR lisans programındaki teorik ve uygulamalı derslerin amaçlarını bilmek.
- PDR programındaki dersler ile psikolojik danışmanın mesleki etkinlikleri arasındaki ilişkileri kurabilmek.
- "PDR Öğrencisi Ben" ile "Psikolojik Danışman Olarak Ben" kavramları arasındaki ilişkileri kurabilmek.

D. Mesleğe geçiş için eğitsel ve kariyer planı yapmanın önemini farkında olmak.

- Mevcut eğitsel imkanların farkında olmak.
- Eğitsel planın kariyer gelişimini etkileyebileceğini bilmek.
- Kariyer gelişimi için eğitsel hedeflerini belirleyebilmek.

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik ve meslek kavramlarının bağdaşım derecesini saptamak için Kappa (K) istatistiksel tekniği kullanılmıştır. Kappa katsayılarının birbirinden farklı olup olmadığını hesaplamak için de farklar formülü kullanılmıştır (Cohen, 1968).

BULGULAR VE YORUMLANMASI

Bu bölümde araştırmanın denenceleri toplanan verilerden elde edilen bulgularla sınılanmış ve bulgular yorumlanmıştır.

Denencelerin doğruluğunun sınıanabilmesi için, deney gruplarına ön-test ve son-test aşamalarında uygulanan benlik ve mesleki benlik kavramlarını ölçen araçlardan elde edilen veriler için ayrı ayrı bağdaşım matrisleri hazırlanmış ve bu uygulamalar için bağdaşım dereceleri hesaplanmıştır. Örnek: 48 sıfattan oluşan listeyi 27 kişiden oluşan deney grubundaki öğrenciler tarafından bir kez benlik, bir kez de mesleki benliklerini betimlemeleri için derecelendirmişlerdir. Buna göre örnek sayısı $27 \times 48 = 1296$ dir. Bu 1296 değerlendirme bir matris halinde (B) gösterilebilir (Tablo 1).

Aşağıda denenceler, bulgular ve bulguların yorumlanması sırasıyla sunulmuştur.

I. Grup Rehberliği Öncesi Benlik ve Meslek Kavramlarının Bağdaşımı:

Denence I. Psikolojik danışmanlık mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" olduğu için seçen öğrencilerin mesleki grup rehberliğinden önceki benlik ve meslek kavramları bağdaşımıdır ($H_1 = K_1 \neq 0$).

Mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesi benlik ve meslek kavramlarına ilişkin derecelendirmelerin bağdaşım matrisi Tablo 2' de sunulmuştur.

feride bacanlı

Tablo 2. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliğinden Önce Benlik İle Meslek Kavramlarını Derecelenmeleri

Mesleki Benlik Gereklilik derecesi	Benlik Kavramı Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	59	48	44	16	12	179
2	19	37	41	23	17	137
3	8	27	79	40	18	172
4	7	30	89	131	57	314
5	4	24	84	175	207	494
Toplam	97	166	337	385	311	1296

$$K = 0,23; \quad SS_K = 0,017; \quad SS_{K0} = 0,014; \quad z = 16,17; \quad p^2 < .001$$

Tablo 2'deki bulgulara göre $H_0=K_1=0$ denencesi reddedilmekte, $H_1=K_3 \neq 0$ denencesi doğrulanmaktadır. Öğrencilerin grup rehberliği öncesindeki benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım katsayısı $z=16,17$ olup, bu değer .001 düzeyinde anlamlıdır. Bu bulguya göre mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğine katılmadan önce benlik ve meslek kavramlarının anlamlı düzeyde bağdaşık olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle bu öğrencilerin kişilik özellikleri ile psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin algıladıkları mesleki rol gereklilikleri uyum içindedir.

Denence 2. Psikolojik danışmanlık mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin mesleki grup rehberliğinden önceki benlik ve meslek kavramları bağdaşık (H1=K2≠0).

Mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesi benlik ve meslek kavramlarına ilişkin derecelendirmelerin bağdaşım matrisi Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Mesleğini “İş Bulması Kolay” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliğinden Önce Benlik Kavramları İle Meslek Kavramlarını Derecelemeleri

Mesleki Benlik Gereklilik derecesi	Benlik Kavramı Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	70	48	44	16	12	181
2	20	37	41	23	17	105
3	16	27	79	40	18	171
4	12	30	89	131	57	296
5	15	24	84	175	207	445
Toplam	133	154	349	327	235	1198

$$K = 0,17; \quad SS_K = 0,017; \quad SS_{K_0} = 0,014; \quad z = 11,84; \quad p^2 < ,001$$

Tablo 4. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliği Öncesi Benlik ve Meslek Kavramları Arasındaki Bağdaşım Değerleri ve Farkı

Meslek Seçme Sebebi	K	K	K ₀	Fark(z)	p
Kişilik Özelliğine Uygun	0,22	0,017	0,0144	2,54	0,05
İş Bulması Kolay	0,172	0,017	0,0145		

Tablo 4’te görüldüğü gibi mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden önceki benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım katsayılarının farkına ilişkin $z=2,54$ olup bu değer .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulguya göre; $H_0=K_1-K_2=0$ denencesi reddedilmekte, $H_1=K_3-K_4 \neq 0$ denencesi doğrulanmaktadır. Bu bulguya göre, mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” uygun olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım katsayısı, mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçenlerinkinden daha yüksektir. Bir başka ifadeyle grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesinde meslek seçimini “Kişilik Özelliklerine Uygun”luk gibi psikolojik benlik kavramlarına öncelik vererek yapmak “İş Bulması Kolay” gibi sosyal benlik kavramlarına öncelik vererek yapmaktan daha etkilidir. Bu bulgu bireyin meslek seçme sebebinin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesine yansıdığına ilişkin girişte açıklanan teorik görüşleri (Super, 1963a) ve beklentileri desteklemiştir. Ancak yine aynı teorik

feride bacanlı

görüşlerde her ne olursa olsun bireyin meslek seçimi davranışının belirleyicisinin hem psikolojik hem de sosyal benlik kavramlarından oluşan bir bütünün olması gerektiği ileri sürülmektedir. Sağlıklı bir meslek seçimi için bu bir gerekliliktir. Bu durumda bu araştırmaya katılan psikolojik danışman adaylarında da saptandığı gibi, bireyin meslek seçimini psikolojik ve sosyal benlik kavramlarından yalnızca birisine ağırlık vererek yapması istenilen bir meslek seçimi davranışı değildir. Dolayısıyla araştırmacının üçüncü denencesine ilişkin bu bulgu aynı zamanda araştırmaya katılan öğrencilerin başta kendilerini, mesleklerini tanımalarına, meslek seçimine etki eden faktörlerin meslek seçimindeki önemini ve benzerlerini fark etmelerine yardımcı amaçlayan kariyer danışmanlığı hizmetlerine ihtiyaçları olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Orndorff ve Herr (1996)'in meslek seçimini yapmış ve yapmamış öğrencileri karşılaştırdıkları araştırmanın bulguları meslek seçimi kararını vermiş öğrencilerin ilgi, yetenek ve değerlerini belirginleştirme ve kariyer planı yapmada, meslek seçimi kararını vermemiş öğrencilere göre daha fazla çaba gösterdiklerini, araştırma davranışı sergilediklerini ortaya koymuştur. McAuliffe (1991) gelişimsel yaklaşıma dayalı, bilişsel tekniklerin ağırlık verildiği, bireylerin kendilerini, meslekleri ve iş dünyasını tanımalarına yardımcı olan kariyer danışmanlığı programlarının kariyer kararını vermiş ve vermemiş üniversite öğrencilerinin kariyer kararlarını verme ve pekiştirmelerinde etkili olduğunu önermektedir.

III. Mesleki Grup Rehberliğinin Bağdaşım Düzeyine Etkisi

Denence 4. Psikolojik danışmanlık mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesi mesleki grup rehberliğinden sonra artacaktır ($H_1=K_1-K_3 \neq 0$).

Mesleğini "Kişilik Özelliklerine Uygun" olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden sonraki benlik ve meslek kavramlarını derecelemelerine ilişkin bağdaşım matrisi Tablo 5'te sunulmuştur.

feride bacanlı

Tablo 5. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliğinden Sonra Benlik ve Meslek Kavramları Derecelemeleri

Mesleki Benlik “Gereklilik Derecesi”	Benlik Kavramı “Uygunluk Derecesi”					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	55	43	24	17	3	142
2	18	56	57	13	4	148
3	1	18	74	54	10	157
4	2	16	115	192	47	372
5	1	17	62	164	180	424
Toplam	77	150	332	440	244	1243

$$K = 0,29; \quad SS_K = 0,018; \quad SS_{K0} = 0,015; \quad z = 19,67; \quad p^2 < ,001$$

Tablo 5’te görüldüğü gibi mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden sonraki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşımı gösteren $z=19,66$ olup bu değer 0,001 düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgu mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği sonrasında da benlik ve meslek kavramlarının bağdaşık olduğunu göstermektedir.

Dördüncü denenciyi sınamak için mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden önceki ve sonraki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım katsayılarının birbirinden farklılığı hesaplanmıştır. Bu öğrencilerin grup rehberliği öncesi ve sonrasındaki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım değerleri ve farkı Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6’da görüldüğü gibi mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesi ve sonrası benlik ve mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım derecelerinin farkı $z= -2,46$ olup bu değer .05 düzeyinde anlamlıdır. Bu bulguya göre $H_0=K_1-K_3=0$ denencisi reddedilmekte $H_1=K_1-K_3 \neq 0$ denencisi doğrulanmaktadır. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesi grup rehberliği sonunda anlamlı düzeyde artma göstermiştir. Bu bulgu psikolojik danışmanlık mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesini arttırmada, bu araştırmada sınanan mesleki grup rehberliği programı etkili olmuştur şeklinde yorumlanabilir.

feride bacanlı

Tablo 6. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliği Öncesi ve Sonrası Benlik ve Meslek Kavramları Arasındaki Bağdaşım Değerleri ve Farkı

Grup rehberliği	K	K	K ₀	Fark(z)	P
Ön-Test	0,23	0,017	0,014	-2,46	0,05
Son-Test	0,29	0,018	0,015		

Denence 5. Psikolojik danışmanlık mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesi mesleki grup rehberliğinden sonra artacaktır ($H_1=K_2-K_4 \neq 0$).

Mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden sonraki benlik ve meslek kavramlarını derecelemelerine ilişkin bağdaşım matrisi Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Mesleğini “İş Bulması Kolay” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliğinden Sonra Benlik ve Meslek Kavramları Derecelemeleri

Mesleki Benlik Gereklilik derecesi	Benlik Kavramı Uygunluk Derecesi					Toplam
	1	2	3	4	5	
1	82	49	25	19	10	185
2	15	37	21	15	3	91
3	7	28	71	49	19	91
4	13	34	85	195	41	174
5	4	22	72	157	130	385
Toplam	121	170	274	435	203	1203

$$K = 0,27; \quad SS_K = 0,018; \quad SS_{K_0} = 0,015; \quad z = 17,86; \quad p^2 < ,001$$

Tablo 7’de görüldüğü gibi mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden sonraki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşımı gösteren $z = 17,86$ olup bu değer .001 düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgu mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği sonrasında da benlik ve meslek kavramlarının bağdaşık olduğunu göstermektedir.

Beşinci denenceyi sınamak için mesleğini iş bulması kolay olduğu için seçen

feride bacanlı

öğrencilerin grup rehberliğinden önceki ve sonraki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım katsayılarının birbirinden farklılığı hesaplanmıştır. Bu öğrencilerin grup rehberliği öncesi ve sonrasındaki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım değerleri ve farkı Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Mesleğini “İş Bulması Kolay” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliği Öncesi ve Sonrası Benlik ve Meslek Kavramları Arasındaki Bağdaşım Değerleri ve Farkı

Grup rehberliği	K	K	K ₀	Fark(z)	P
Ön-Test	0,17	0,017	0,0145	-3,96	.05
Son-Test	0,27	0,018	0,0151		

Tablo 8’de görüldüğü gibi mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesi ve sonrası benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecelerinin farkı $z = -3,96$ olup bu değer .05 düzeyinde anlamlıdır. Bu bulguya göre $H_0=K_2-K_4=0$ boş denencesi reddedilmekte $H_1=K_2-K_4 \neq 0$ denencesi doğrulanmaktadır. Mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesi grup rehberliği sonunda anlamlı düzeyde bir artma göstermiştir. Bir başka ifadeyle mesleki grup rehberliği programı mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesini artırmada etkili olmuştur şekilde yorumlanabilir.

Dördüncü ve beşinci denencelere ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde sınanan mesleki grup rehberliği programının psikolojik danışmanlık mesleğini seçme sebepleri farklı öğrencilerin benlik kavramları ile psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin algıladıkları mesleki rol gereklilikleri arasındaki bağdaşım derecesini artırmada etkili olduğu söylenebilir.

Denence 6. Psikolojik danışmanlık mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden sonraki (son testte) benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım dereceleri farklı değildir ($H_0=K_3-K_4=0$).

feride bacanlı

Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliğinden sonraki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım değerleri ve farkı Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” Olduğu İçin Seçen Öğrencilerin Grup Rehberliği Sonrası Benlik ve Meslek Kavramları Arasındaki Bağdaşım Değerleri ve Farkı

Meslek Seçme Sebebi	K	K	K ₀	Fark(z)	p
Kişilik Özelliklerime Uygun	0,29	0,018	0,0151	0,943*	* p>.05
İş Bulması Kolay	0,27	0,018	0,0151		

Tablo 9’da görüldüğü gibi mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım katsayılarının farkına ilişkin $z = 0,943$ olup bu değer anlamlılık düzeyine ulaşamamıştır ($z = 0,943$; $p > .05$). Bu bulguya göre; $H_1 = K_3 - K_4 \neq$ denencesi reddedilmekte, $H_0 = K_3 - K_4 = 0$ denencesi doğrulanmaktadır. Mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin mesleki grup rehberliğinden sonraki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım dereceleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu, sınanan mesleki grup rehberliği programı meslek seçme sebepleri farklı öğrencilerin benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşımı birbirine benzer derecede artırmıştır şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, Super’ın kuramına dayanılarak yapılan önceki deneysel araştırmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir (Kuzgun, 1982; Öncü, 1991; Güney, 1982; Bacanlı, 1996).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Meslek seçme sebebinin ve mesleki grup rehberliğinin psikolojik danışman adaylarının benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım derecesine etkilerinin incelendiği bu araştırmanın bulguları araştırmanın denencelerini doğrulamıştır.

feride bacanlı

Psikolojik danışmanlık mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin mesleki grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramları anlamlı düzeyde bağdaşmıştır. Ancak bu iki grubun grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım dereceleri karşılaştırıldığında; mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” olduğu için seçen öğrencilerin grup rehberliği öncesindeki benlik ve meslek kavramlarına ilişkin bağdaşım derecelerinin mesleğini “İş Bulması Kolay” olduğu için seçenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu bir yandan meslek seçme sebebinin benlik ve meslek kavramlarının bağdaşım derecesinde etkili olacağı beklentilerini desteklerken diğer yandan literatürdeki teorik görüşleri ve önceki benzeri araştırmaların sonuçlarını da desteklemiştir.

Psikolojik danışmanlık mesleğini “Kişilik Özelliklerine Uygun” ve “İş Bulması Kolay” olduğu için seçen öğrencilerin katıldıkları 6 haftalık (haftada 90 dakika) mesleki grup rehberliği etkinliğinden sonraki benlik ve meslek kavramlarının anlamlı düzeyde bağdaşık olduğu bulunmuştur. Yine bu iki grubun grup rehberliği sonrasındaki benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşım dereceleri karşılaştırıldığında; bu grupların bağdaşım dereceleri arasındaki farkın anlamlı düzeye ulaşamadığı görülmüştür. Bu bulgulara dayanılarak bu araştırmada sınanan mesleki grup rehberliği programının meslek seçme sebepleri farklı psikolojik danışman adaylarının benlik ve meslek kavramları arasındaki bağdaşımı artırmayı amaçlayan kariyer danışmanlığı hizmetlerinde kullanılabileceği sonucuna varılmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerine ve ileriki araştırmalara yönelik şu öneriler sunulmuştur:

1. Bu araştırmada sınanan mesleki grup rehberliği programı PDR alanına özgüdür. Program araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu programın PDR eğitimi yapmış uzman kişiler tarafından da sınanması, programın meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerindeki etkililiğinin ve kullanılabilirliğinin saptanması için önerilmektedir. Diğer meslek alanları için de benzeri programların geliştirilip uygulanması üniversitelerde meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yardımcı olacağı için önerilmektedir.
2. Gelecekte benzeri amaçla yapılacak araştırmalarda mesleki grup rehberliğinden başka benzeri çağdaş kariyer danışmanlığı yöntem ve tekniklerinin de sınanması önerilmektedir.
3. Bu araştırmaların önemli bir sınırlılığı kontrol grupsuz çalışılmıştır.

Benzeri araştırmaların kontrol gruplu deneysel modelle çalışılması önerilmektedir.

4. Gelecek araştırmalarda benlik ve meslek kavramlarını ölçmede sıfat listelerinin dışında benliğin çeşitli yönlerini ölçebilen veya belirli yönleri üzerinde odaklanan araç ve tekniklerin kullanılması önerilmektedir.
5. Bu araştırmanın sonuçları, araştırmanın dayandırıldığı Super'ın Benlik Kuramı'ndaki görüşleri desteklemiştir. Dolayısıyla lkemizde meslek rehberliği ve danışmanlığı alanında yapılacak teorik ve uygulamalı çalışmalarda bu kuramdan yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- Bacanlı, F. (1996). **Bir Mesleki Grup Rehberliği Programı ve Uygulama Kılavuzu**. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayını.
- Brown, D. & Brooks, L. (1991). **Career Counseling Techniques**. Boston: Allyn and Bacon.
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales, **Educational and Psychological Measurement**, 20, 37-46.
- Cohen, J. (1968). "Weighted Kappa Nominal Scale Agreement with Provision for Scaled Disagreement Partial Credit." **Psychological Bulletin**, 70, 213-220.
- Englander, M. A. (1960). "A Psychological Analysis of Vocational Choice: Teaching." **Journal of Counseling Psychology**, 7, 257-264.
- Fleming, James. (1965). "Occupational Choice and Attitude Change." **Journal of Counseling Psychology**, 12, 311-15.
- Gney, Z. (1982). **Grup Rehberliği Programının ğrencilerin Meslek Tercihleri İle Meslek Alanlarına Bağlı Değerleri Arasındaki İlişkiye Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Jordaan, J. P. (1963). "Exploratory Behavior: The Formation of Self and Occupational Concepts." In D. E. Super, **Career Development: Self-Concept Theory**. N. Y.: Teachers College, Columbia Univ., s. 42-78.

- Kuzgun, Y. (1982). **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgiğine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi**. Yayınlanmış Doçentlik Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No.118.
- _____ (1983). "Benlik ve İdeal Benlik Kavramlarının "Tercih Edilen Meslek" Kavramı ile İlişkisi." **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16, 1-10.
- _____ (2000). **Üniversiteler Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi**. Dördüncü Basım. Ankara: ÖSYM Yayını.
- McAuliffe, G. J. (1991). "Assessing and Treating Barriers to Decision Making in Career Classes." **The Career Development Quarterly**, 40, 82-92.
- Morrison, R. L. (1962). "Self-concept Implementation in Occupational Choice." **Journal of Counseling Psychology**, 9(3), 255-260.
- Orndorf, R. M. & Her, E. L. (1996) "A Comparative Study of Declared and Undeclared College Students on Career Uncertainty and Involvement in Career Development Activities." **Journal of Counseling & Development**, 74, 632-640.
- Öncü, H. (1991). **Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Mesleki Tercihlerine Etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öner, U. (1982). **Benlik Kavramı İle Mesleki Benlik Kavramı Arasındaki Farkın Akademik Başarı İle İlişkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü.
- Pallone, N. S. & Hosinsky, M. (1966). "Reality Testing a Vocational Choice: Congruence Between Self, Ideal and Occupation Percepts Among Student Nurses." **Journal of Personnel and Guidance**, 45, 666-676.
- Rogers, C. R. (1951). **Client Centered Therapy: Its Current Practice Implications and Theory**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Starishewsky, R. & Matlin, N. (1963). "A Model for Translation of Self-concepts into Vocational Terms," In D. E. Super, R. Starishewsky, N. Matlin, ve J. P. Jordan (Eds.), **Career Development: Self-concept Theory**. N. Y.: Teachers College, Columbia University, s. 33-41.
- Super, D. E. (1957). **The Psychology of Careers**. New York: Harper and Row Pub.
- Super, D. E. (1963a). "Self-concepts in Vocational Development," In D. E. Super, R. Starishevsky. N. Matlin & J. P. Jordaan (Eds.), **Career Development: Self-concept Theory**. N. Y.: Teachers College, Columbia University, s. 1-16.

- _____ (1963b). "Toward Making Self-concept Theory Operational," In D. E. Super, R. Starishewsky, N. Matlin, & J. P. Jordaan (Eds.), **Career Development: Self-concept Theory**. N. Y.: Teachers College, Columbia University, s. 17-32.
- _____ (1963c). "Vocational Development in Adolescence and Early Adulthood: Tasks and Behaviors," In D. E. Super, R. Starishewsky, N. Matlin ve J. P. Jordaan (Eds.), **Career Development: Self-concept Theory**. N. Y.: Teachers College, Columbia University, s. 79-95.
- Şahin, A. (1994). **Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Benlik Algısı ile Mesleki Benlik Algısı Arasındaki Bağdaşım**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uz, F. (1984). **Hemşire Öğrencilerin Benlik Kavramları ile Meslek Kavramları Arasındaki İlişki**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Young, M. E. (1992). **Counseling Methods and Techniques: An Eclectic Approach**. New York: Macmillan Publishing Company.
- Zunker, V. G. (1994). **Career Counseling: Applied Concepts of Life Planning. Fourth Edition**. California: Brooks/ Cole Publishing Comp.

Yazar Hakkında Bilgi
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı
Tel: 0312 2126470